

Per EDUARD CARBONELL

Director del Museu Nacional d'Art de Catalunya
Universitat de Barcelona, 30 d'abril de 1998

Bé, doncs abans que res voldria agrair a l'organització d'aquest homenatge, i de retruc al premi que cada any es lliura, el Premi Carme Serrallonga. Per a mi és important el fet de ser aquí, perquè d'alguna manera hi sóc com a deixeble, com a alumne de l'Escola, malgrat que penso que no només hi sóc com a alumne de l'Escola, sinó que és com a alumne en general que va entrar a l'Escola quan tenia cinc anys.

Se'm fa difícil parlar d'aquest "anecdolari" de la meua vida, diguem-ho així, perquè semblarà que parli de mi i no de la Carme Serrallonga, però es que de fet la Carme Serrallonga ha estat i és encara un punt de referència constant en tota la meua activitat.

Primer, i amb això és amb el que m'estendré més, parlaré de l'etapa d'estudiant, i després de quan vaig sortir del Villena, quan vaig anar a estudiar, primer a aquesta Universitat i més tard a la Complutense de Madrid; després a les meves tasques al Patrimoni, i al Museu i a la mateixa Universitat. Sempre era anar fent, anar tenint aquell punt de referència que sabies que hi era, que era sempre allà, al mateix lloc, amb tota la seva força i magnanimitat, sempre que era necessari. Estic parlant de quan havia sortit del Villena i anava a la Universitat, ja era al camp professional, quan tenies alguna cosa bona o dolenta per explicar (la bona suposo que per —diguem-ne— "ja veus no, que ho faig bé?", i la dolenta per dir: "m'està passant això"), trucaves, anaves i parlaves amb la Carme Serrallonga, li explicaves el que feies, etcètera, i recordaves temps passats.

El fet d'entrar en un anecdolari del que era el Villena en aquella època penso que sí que hi entrarem una mica. Parlarem de totes les persones que em van marcar. Evidentment Carme Serrallonga, i no només des d'un punt de vista acadèmic (en literatura, en llatí fonamentalment), sinó que en molt més que això. Suposo que el que em va marcar més va ser el seu ensenyar a sentir música, el seu ensenyar a llegir, el seu ensenyar a pensar. Segurament el seu ensenyar a pensar. Jo penso que el Villena ens va posar, si més no a mi, una cosa dins del cap que era aquell concepte de *paideia grega*, l'home entre els homes, aquest era el valor fonamental de la civilització amb unes idees implícites de llibertat, unes idees de país i unes idees de, com ho diríem —dir segons què davant d'uns filòlegs...—, *leicicitat*, es pot dir, no?,

Carme Serrallonga a la 5a Universitat Catalana d'Estiu de Prada, en ocasió de la representació de la tercera versió de La pell de brau, de Salvador Espriu. Jardins del Liceu Renouvier. A la seva dreta: Xavier Fàbregas, Natàlia Solernou. A la seva dreta: Tomàs Roig i Llop i la seva esposa. Asseguts a la dreta, Ricard Salvat i Josep Costa. (Fotografia: Teresa Devant).

referent a laic, que em sembla fonamental, perquè com ja ha dit el Dr. Salvat, em fa la impressió, de vegades, que el Villena, creat al trenta-nou, portava la línia de l'Institut Escola de la Institución Libre de Enseñanza Giménez de los Ríos. Em fa la impressió que aquesta Escola no ha progressat, no ha fet escola, perquè en paral·lel es va crear una altra línia d'ensenyament, no laica, sinó catòlica, d'un ensenyament avançat si volem, que és el que, d'alguna manera, ha anat tenint un altre camí i que té un camí ara molt potent, penso, dins el panorama de les escoles privades. Estic pensant en les escoles dels Galí, dels Triadú, etc., en canvi aquella escola que potser coincidia amb aquesta línia del Villena era laica, i en un moment determinat això marca.

Abans el Ricard Salvat parlava de la cinquena universitat, jo ara faria referència a aquesta doble línia paral·lela d'ensenyament, també de primera i de segona. I penso que la bona és aquesta escola laica que té com a base la relació dels homes entre els homes que té la base en la llibertat, que té com a base el país. Una manera de fer que és una mica aquest ideari de l'Escola Isabel de Villena. Suposo que la Carme Serrallonga em va enviar al patronat perquè el patronat era una mica l'element, el factor o l'instrument que havia de garantir, i penso que és així i que ha de ser així, en aquests temps de canvis, aquest ideari que ella havia escrit en una pàgina i mitja d'un text que l'es-

cola difonia. Tot això em porta a parlar del Marçal Olivà. El Marçal Olivà que jo vaig conèixer ja en el camp professional quan estudiava i treballava a la vegada en una editorial. Va ser la primera vegada que vaig trobar una persona, al marge de la universitat, que t'explicava coses d'història de l'art des de les idees, no des de les dades concretes. Per mi, quan Marçal Olivà parlava de Matisse, o quan parlava de Picasso, de les lectures que feia de Matisse o de Picasso, això era el que jo entenc per esperit del Villena, que no tenia res a veure amb el que trobava a les universitats dels anys seixanta, era tot un altre discurs. Discurs, evidentment molt més ric i un discurs resultat de pensar, no d'acumular només saber. Una mica aquest era l'esperit del Villena, per això he agafat la figura de Marçal Olivà perquè realment em va marcar. Marçal Olivà era una figura del Villena.

Dit això, que no sé si he estat prou clar en la meva explicació del que era per mi el Villena, passaré a esmentar algunes anècdotes de persones que jo m'he estimat o que estimo o que m'han marcat. Una d'elles era el Ricard Albert, evidentment. L'altre dia, a l'Aula Oberta Carme Serrallonga, vaig fer una conferència sobre patrimoni i li vaig fer una mena d'homenatge perquè ell va ser el professor i l'organitzador del Villena, era qui hi posava ordre, el que corregia l'atemporalitat de la Carme Serrallonga i tot aquest món idíl·lic, ell l'ordenava i va tenir molta importància en la recuperació del patrimoni català, fins i tot fora de Catalunya i d'Espanya durant la guerra. Ell és qui em va explicar la importància d'aquest paper, i ara el fet de dedicar-me al patrimoni ha fet que el recordés un cop més.

Hi havia la Maria Aurèlia Capmany. Si jo vaig entendre la filosofia va ser per la Maria Aurèlia Capmany. Hi era el Ricard Salvat, gràcies a qui vaig poder llegir tot el teatre i he pogut aprendre la *comèdia dell'arte* en versió alemanya de Hans Būrst per exemple, tot el Brecht... Amb el Fabià Puigserver havíem fet decorats per a obres del Villena, jo no feia d'actor però sí que havia treballat amb ell i amb l'Àgata Cot. L'Àgata Cot era una persona que obria les granotes i els insectes, fèiem tot això al laboratori en aquell moment.

Tot aquest anecdotari em serveix per dir que al Villena hi havia molt més del que són els programes de les assignatures, hi havia un concepte de cultura fonamental. Quan dic *cultura* vull dir també el que s'entén per cultura científica, és a dir, les classes de laboratori de l'Àgata Cot. No hi havia les lliçons, hi havia tot un món ric de cultura científica, hi havia teatre, hi havia música, hi havia pintura, hi havia tot un món que et portava aquella primera idea de la *paideia* dels grecs, dels homes entre els homes. Un concepte de cultura ampli que és, crec, l'únic que ens permet arribar a un grau elevat de civilització i l'únic que ens permet ser feliços. Realment penso que concepte ampli de cultura no hi és a tots els programes, a tots els *curricula* de tots els ensenyaments reglats a tots nivells. Si nosaltres veiem la realitat cultural que

ens envolta ens trobem un distanciament clar entre el ciutadà i aquesta cultura que es va fent, aquesta cultura, digue-m'ho així, d'alta cultura que es va fent amb petits ajuts, amb petits esforços i, d'altra banda, una mena de banalització de l'oci programat des dels estaments i mitjans de comunicació oficials.

Penso que aquest distanciament té una arrel profunda en els ensenyaments reglats de la gent jove, d'abans d'anar a la universitat. No hi ha un concepte de cultura implícit en totes les matèries que s'expliquen i això és el que produeix aquesta dicotomia entre el ciutadà i aquella alta cultura que es va fent. I és en això que el Villena era diferent. Era tot aquest món posat allà sense oblidar evidentment els programes i els *curricula* escolars, però era tot aquest món posat allà que, d'alguna manera, ens feia adquirir el nivell on havíem de situar les coses de la vida i ens donava les eines per a la convivència i per a valorar les coses. Tot això era el Villena.